

שבועות ט

משה שווערד

1. רש"י על שבועות דף ט/א

כפרתן שוה - ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה:

2. תוספות מסכת שבועות דף ט עמוד א ד"ה סבר לה

סבר לה כר"מ - לאו דוקא כר"מ כר"מ בעי ידיעה בתחלה דקתני לקמן דכולהו מכפרין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף ואילו לר' ישמעאל האי בר קרבן הוא.

3. חדושי הריטב"א מסכת שבועות דף ט עמוד א

מ"ט דרבי יהודה. [1] פירוש השתא שיילינן מ"ט דרבי יהודה במאי דאוקים ראשי חדשים באין בה ואין בה, והדר שיילינן אמאי לא מכפר נמי בהא על שאר עבירות כמו על מקדש וקדשיו, והדר שייל רגלים מנ"ל אתרוייהו, [2] א"נ דהשתא כולהו שיילינן סתם וכי מפרש לן חדא מינייהו שיילינן אידיך, וזה יותר נכון בסוגיא דגמרא.

4. דף על הדף מסכת שבועות דף ט עמוד א

בגמ': מ"ט דר' יהודה, אמר קרא 'ושעיר עיזים אחד לחטאת לה' - חטא שאין מכיר בו אלא ה', יהא שעיר זה מכפר. ברבותינו בעלי התוספות (בפרשת פנחס) ביאר, דשעיר ר"ח בא לכפר גם שלא תיפול אסכרא בתינוקות, שבא לתקן את הלבנה שניתלו מאורות ברביעי. וזה היתה התפילה של אנשי מעמד ביום הרביעי שלא תיפול אסכרה בילדים. נמצא מדויק מאד נוסח התפילה בר"ח: זמן כפרה "לכל תולדותם", שלא נאמר כן בשאר מוספי השנה, משום שמוסף ר"ח יש בה ענין מיוחד לכפר על התולדות שלא יהיה בהם אסכרה. ואולי, זה מה שכותבת הגמרא כאן - חטא שאין מכיר בו אלא ה' יהא שעיר זה מכפר, שהרי לא יודעים למה ילדים מתים, שהרי לא בני חטא המה, אלא רק ה' מכיר למה יש כזה. (ולולי אמר)

5. בענין: שעיר זה יהא כפרה עלי על שמיעטתי את הירח- עיין בסוף

6. שערים מצויינים בהלכה

שמעת מינה תרתי. הרי"ף הביא כל הסוגיא, ומפרש בפנ"י דזה נפקא מינה לדינא, אי צריך להזכיר חטאת של ר"ח במוסף של ר"ה או לא, דהא הזכיר נמי הא דמס' חולין (סא:) בענין כפרה דמיעוט הירח ומפרש לה, וכן הביא הירושלמי אי צריך להזכיר של ר"ח בר"ה, ומסיק דא"צ דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, וי"ל דלר' יהודה דס"ל דשעירי הרגלים ודר"ח מכפרין על ענין אחד, א"כ הא דלא נזכר במוסף דר"ה מלבד שעיר החטאת דר"ח, כמו דכתב מלבד עולת החודש, משום שלא הוצרך להביא, דחטאת דר"ה עולה נמי לשל ר"ח, דשניהם מכפרין על דבר אחד, משא"כ לר"ש דפליג דשל ר"ח מכפר אטהור שאכל את הטמא, א"כ ודאי שצריך להביא, ואע"ג דבגמ' מסיק דאפילו

לר' יהודה נמי איתא להך דרשה דר"ל דשעיר של ר"ח בא ג"כ על מיעוט הירח, כדאמרינן שמעת מינה תרתי, מ"מ נראה דאפ"ה סגי בשעיר אחד של ר"ה שעולה ג"כ לכפרת הירח, דשם שעיר נמי עליו, דמ"ש שעיר ר"ח זה משאר שעירי ר"ח. עיי"ש אריכות בזה. אולם הרבה אחרונים השיגו עליו, וכתבו שגם בר"ה יש להזכיר חטאת של ר"ח וכמש"כ הרמ"א (או"ח סי' תקצא ס"ב), ועי' בדברינו לעיל (ב: ד"ה כל השעירין).

7. שערים מצויינים בהלכה

מה זה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו וכו'. איתא בתוספתא (פ"א ה"ב) ר' שמעון אומר קשה טומאת מקדש וקדשיו מכל עבירות שבתורה, שכל עבירות שבתורה מתכפרות פעם אחת בשנה, וטומאת מקדש וקדשיו מתכפרות בכל חודש וחודש, שנא' (יחזקאל ה-יא) "לכן חי אני נאם ה' אלקים אם לא את מקדשי טמאת וכל שיקוציך וכל תועבותיך וגו'", קשין הם שקוצים ותועבות שעשיתם יותר מכולם.

8. חדשי הריטב"א מסכת שבועות דף ט עמוד א

שעירי רגלים (מכולם) [מגלן]. ולא מייתינן לה מהיקישא דאלה תעשו לה' במועדיכם כדאמרינן לקמן לרבי מאיר, דמשמע לן דההיא דרשא ליתא אלא לרבי מאיר ודכוותיה דס"ל שכל השעירים כפרתן שוה לגמרי, ורבי יהודה ורבי שמעון לית להו הכי כדמשמע במתני', ולהכי לא אדכר תלמודא עלייהו האי היקישא כלל, וס"ל דראש חדש לא איקרי מועד, א"נ דההוא לאו היקישא הוא ואורחיה דקרא הוא.

9. תוספות מסכת שבועות דף ט עמוד א ד"ה שכן מרובה

שכן מרובה כפרתו - פ"ה מרובה כפרה של יום והדין עמו דאין לפרש שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו דאית בהן כרת דהא היא גופה בעינן למילף וא"ת והיכי בעי למילף מדיוה"כ והא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בבנין אב ומה צריך פירכא דשכן כפרה מרובה וי"ל דאיצטריך האי פירכא דלא נילף מדר"ח דאי פרכת מה לדר"ח שכן תדיר נימא יוה"כ יוכיח אבל השתא דאיכא פירכא ליכא למימר תוכיח דרוש.

10. תוספתא מסכת שבועות פרק א

(ב) היה ר"ש אומר קשה טומאת מקדש וקדשיו מכל עבירות שבתורה שכל עבירות שבתורה מתכפרות בשעיר אחת וטומאת מקדש וקדשיו מתכפרת בל"ב שעירין כל עבירות שבתורה (מתוכו) מתכפרות פעם אחת בשנה וטומאת מקדש וקדשיו מתכפרת בכל חדש וחדש שנאמר (יחזקאל ה') לכן חי אני נאום ה' אלהים אם לא יען את מקדשי טמאת וגו' קשין הן שקוצין ותועבות שעשית וטומאת מקדש וקדשיו קשה מכולן:

(ג) מעשה בשני אחים כהנים שהיו שוין ורצין ועולין בכבש וקדם אחד מהם את חבירו לתוך ארבע אמות נטל אחד מהן את הסכין ותקע בלבו בא ר' צדוק ועמד על מעלות האולם בהר הבית ואמר שמעוני אחינו בית ישראל הרי הוא אומר (דברים כ"א) כי ימצא חלל באדמה וגו' אנו מהיכן נמוד מן ההיכל או מן העזרות געו כל ישראל בבכיה אחריו ואח"כ בא אביו של תינוק אמר להם אני כפרתכם מפרפר הוא בני וסכין לא נטמא מלמד שטומאת סכין היתה קשה עליהן משפיכות דמים וכן הוא אומר (מ"ב כ"א) וגם דם נקי שפך מנשה מכאן אמרו בעון שפיכות דמים שכינה נעלית ובית המקדש מיטמא:

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבועות דף ב עמוד א

וי"ל דבקדשים שאני דיש בה דין משמרת שמיוחד הוא על מניעת הטומאה בהם, ועי' ר"ן בריש חולין שכתב דבקדשים יש להחמיר אף בספק טומאה ברה"ר, ומשום דכתיב בה משמרת...

12. שערים מצויינים בהלכה

דף ט: אבל חטא שסופו ליודע. פרש"י שראוהו שנטמא ונכנס למקדש וסופו להודיעו. ולפ"ז צ"ל בחטא שאין סופו ליודע, היינו שלא ראוהו שנטמא, וגם הוא בעצמו לא ידע. וכ"כ הר"י מיגש, א"נ ידע בטומאתו ואכל בשר קודש, אלא כסבור דבשר חולין הוא, ולא ידע מעולם שבשר קודש הוא ולא אחר.

13. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קעה

בשכחו האיש והאשה שהוא שעת וסת ושמשו ולא ראתה דם בדבר התשובה והכפרה ... והנה בשכחו האיש והאשה שהוא שעת הוסת ושמשו ולא ראתה דם שיש דסברי דהפרישה היא מדאורייתא עיין בנו"ב קמא סי' נ"ה ד"ה והנה כבר, ויש דסברי שהוא מדרבנן למ"ד וסתות דרבנן עיין בתורת השלמים סי' קפ"ד סק"ג עכ"פ צריכים לעשות תשובה שאף על איסור דרבנן בשוגג צריכים לשוב בתשובה על אשר לא נזהרו ולא אסיק אדעתיהו דהוא יום הוסת. אבל הוא בעיקר דיני התשובה שהוא להצטער על זה שאירע להם חטא זה ולהתוודות בפה בצנעא ולקבל להזהר ביותר שלא יארע עוד זה החטא. ...

ובדבר אם צריך האיש להודיע לאשתו איך ששגגו ושמשו באיסור כדי שתשוב, הנה בריש שבועות חזינן שאף שלא ידע כלל צריך כפרה בטומאת מקדש וקדשיו ושעירי רגלים וראשי חדשים היו מכפרין על זה. ואיתא שם /שבועות/ בדף ט' אף באין סופו להודיע כלל צריך כפרה עיין שם ופשוט שכן הוא בכל המצות שצריך כפרה וא"כ טוב להודיע לאשתו כדי שתשוב ותתכפר. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

14. תוספות מסכת שבועות דף ט עמוד ב ד"ה כדאמר רב

כדאמר רב חמא שעיר ושעיר כו' - תימה ועצרת דלא כתיב ביה ושעיר מנ"ל אי בבנין אב דשאר רגלים תפשוט מהכא דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב ועוד דאי בבנין אב אתי למילף בקמא דבתר ר"ה נכתוב ושעיר ואינך ניתי בבנין אב ושמא יש לפרש דלא דריש הכא אלא בההוא שעיר דכתיב בתר ר"ה ואינך ושעיר לשום דרשה וממילא אתו שאר רגלים דכיון דגלי בחד הוו אחריני למד סתום מן המפורש ואפילו בנין אב לא צריך ולקמן דפריך מעצרת ויה"כ עיקר קושייתו מיה"כ ופריך דוקא לר"מ משום דאמר כל השעירים כפרתן שוה ואפילו דיה"כ ור"ת פ"י דה"נ סמיך אהיקשא דרבי יונה כדמסיק לקמן ולא נקט אלא תחלת סוגיא דלקמן דהוי כמו וכו' ואף על גב דר' יהודה אית ליה היקשא דבמועדיהם וכו' מ"מ לא מסתבר ליה לרבי יהודה לומר שיהו כל השעירים כפרתן שוה כמו שאומר ר"מ משום דעדיפא ליה היקשא דחיצון לפנימי ואית לן למימר דאין מכפר ב' כפרות וגם שלא תהא כפרתו פעמים בשנה ולר' מאיר עדיפא היקשא דמועדות.

15. שערים מצויינים בהלכה

מה להלן טומאת בשר. פרש"י שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף, אלא על הדם או על החלב או על הבשר של עולה שקרב בטומאה וכו'. וכ"כ ברש"י עה"ת (תצוה כח-לח) דציץ מרצה על הדם ועל החלב שקרבו בטומאה כו', ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי "עון הקדשים" נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן. כוונת רש"י להא דאיתא במס' פסחים (טז:) על מה הציץ מרצה, על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין ביחיד בין בצבור. ופרש"י (שם)

✓ ובהא דפרש"י שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף, עי' בגבורת ארי (יומא ז. ד"ה דע) שמוכיח מכמה מקומות, דעל טומאת הגוף בקרבן צבור אין הציץ מרצה, והא דטומאה דחיה בציבור בלא ריצוי ציץ הוא, והא דבעי ציץ לרצויי היינו לטומאת בשר דמהני ציץ. ועי' בהגה' מצפה איתן.

16. מצפה איתן מסכת שבועות דף ט עמוד ב

ונכפר ציץ אידיה ואדר"ח. ואף על גב דבפסחים (דף טז ב) תניא דציץ אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בצבור ופי' התוס' בשם ר"ת דדייק מקרא דכתיב ונשא אהרן את עון הקדשים וסיפי' דקרא לרצון להם

משמע דבר שיש לו היתר בשום מקום ע"כ. אפ"ה א"ש דפריך דנימא דנכפר ציץ על טהור שאכל את הטמא דנהי דבכל הקרבנות לא הותרה טומאת בשר באכילה מ"מ מצינו גם בטומאת בשר דהותר לאכילה כגון בפסח הבא בטומאה וא"כ הוי הותרה מכללה טומאת בשר והכי אמר בפסחים (דף סב ב) וכן פרש"י בספ"ב דמעילה (דף י ב):

17. חדושי הריטב"א מסכת שבועות דף ט עמוד ב

נפקא מינה להיכא דנשבר הציץ. שאינו מרצה, איכא דקשיא ליה למה לן כולי האי לימא דנפקא מינה להיכא דאין הציץ על מצחו, דקיימא לן דאין עודהו על מצחו אינו מרצה כדאיתא ביומא (ז' ב), ולא קושיא היא דההיא לרבי יהודה, והכא לרבי שמעון איירינן ואיהו סבירא ליה דאף אינו על מצחו מרצה כדאיתא במסכת יומא, וזה ברור

18. שערים מצויינים בהלכה

נפקא מינה להיכא דנשבר הציץ. כתב הראשונים [חי' הרמב"ן והרשב"א והר"ן] לרווחא דמילתא קאמרינן, אפילו לר"ש דאמר [ע"י מס' יומא ז:]: בין עודהו על מצחו בין אין עודהו על מצחו [ודלי בסיכתא] מרצה, לא צריך לומר נפק"מ היכא דנשבר, אלא נפק"מ היכא דאין עודהו על מצחו.

19. חדושי הריטב"א מסכת שבועות דף ט עמוד ב

אותה נושא עון ואין אחר נושא עון. וא"ת ולישני בהא נמי דעון הקדשים כתיב ועון אחד הוא נושא ואינו נושא שתי עונות, דהאי דרשא עדיפא ליה וכדאשכחן לקמן (י' ב') בדרכי שמעון בן יהודה דדריש עון אחד ולא דריש אותה, ויש מתרצים דאם כן גזירה שוה דעון עון לא מופנה ואפילו מצד אחד דהא איצטריכו תרוייהו לדרשא דעון אחד הוא נושא, והשתא מיהת הוי מופנה מצד אחד, עוד י"ל דכי דרשינן עון אחד הוא נושא ולא שתי עונות משמע ולא שתי עונות שוין, הלכך לעיל דהוה פרכינן דליכפר ראש חדש אדידיה ואדעביד ציץ דהוה תרוייהו כפרה שלימה שייך לומר ואינו נושא שתי עונות, אבל הכא דכי מכפר ציץ אדידיה ואדעביד ראש חדש לא הוה כפרות שוות, דאילו אדידיה נושא לגמרי ואדראש חדש אינו אלא מגין וכי אתי ראש חדש גמר כפרה לא משמע שיהא זה קרוי נושא שתי עונות, להכי עדיף למידרש אותה נושא עון ואפילו לגמרי ואין אחר נושא אותה כלל אפילו להגין.

20. תוספות מסכת שבועות דף י עמוד א ד"ה ואיתקוש שעירי

יתקוש שעירי רגלים לשעירי ר"ח - ואם תאמר ה"ל דבר הלמד בג"ש דר"ח מציץ וחוזר ומלמד אדרגלים בהיקש ופולוגתא היא דרב פפא ומר זוטרא באיזהו מקומן (זבחים דף נ.) ואי הוה אמר דפנימי נמי איתקוש בהאי היקשא דמועדות שהוזכר בסדר קרבן מוספין דכתיב מלבד חטאת הכפורים הוה אתי שפיר דהשתא איתקוש רגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו אבל קשה לר"ש בן יהודה ולר"מ דאית להו דרגלים מכפרים אטהור שאכל הטמא היכי ילפינן הא בהיקש מר"ח ר"ח גופיה לא ילפינן ביה הך כפרה אלא מג"ש מציץ וע"ק אי פנימי נמי איתקוש בהאי היקשא אמאי איצטריך לרבי יהודה חטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' הא איתקוש ר"ח ורגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו וליכא לאוקמה בהו אלא באין בה ואין בה וי"ל כיון דציץ לאו עבודה היא אלא תכשיט חוזר ומלמד דהא דלמד אינו חוזר ומלמד היינו בעבודה עצמה אבל קשיא לר"מ היכי יליף בר"ח ורגלים אין בה ויש בה מחיצון הא חיצון גופיה לא גמרינן אלא משעיר הפנימי שמכפר על דבר שיש בה ידיעה ותיריך ר"ת בספר הישר דכיון דהך היקשא דמועד הוי היקשא גמור לחיצון ורגלים מר"ח לענין חטא שאין מכיר בו אלא ה' דכתיב ביה בהדיא עבדינן היקשא לכולה מילתא אפילו לדברים דלא גמר אלא בהיקש ממקום אחר וכן מוכח בסוף פרק איזהו מקומן (שם דף נז.).

בענין: שעיר זה יהא כפרה עלי על שמיעטתי את הירח

משה שווערד

א. עיין במסורת הש"ס

ב. תוספות מסכת שבועות דף ט עמוד א ד"ה שעיר זה

שעיר זה יהא כפרה עלי - פירש בערוך שעיר זה כפרה לישראל ועלי לקבוע זמן כפרה זו וקבעתי בר"ח להפיס דעתה של רח.

ג. חדושי הריטב"א מסכת שבועות דף ט עמוד א

הכי גרסינן וכן גירסת כל הספרים הביאו כפרה עלי שמעטתי את הירח. והכי משמע מהא דמהדרינן דאם כן לימא קרא על ה', אלמא עלי גרסינן ולא גרסינן על שמעטתי, והרבה פירושים נאמרו בו, ועל דרך האמת סוד גדול בדבר רמזו בפרשת בראשית בפירוש התורה לרבינו הגדול ז"ל, אבל המחזור שבפירושים לפשוטו הוא כי לשון כפרה זה הוא כולל שני דברים, לשון כפרה ממש, ולשון פיוס כלשון אכפרה פניו במנחה (בראשית ל"ב), וה"ק כפרה שלכם שיהא בה פיוס עלי ללבנה שמעטתי. ועלי כמו במקומי, ולשון הכתוב שאמר לחטאת לה' כולל לשניהם לחטאת לישראל לה', ולחטאת ולפיוס בשביל השם.

ד. שערים מצויינים בהלכה

שבא לתקן איזה חסרון נקרא חטאת, לפי שהוא מתקן החסרון שבמעשה האדם, א"כ מה שאמר הקב"ה הביאו עלי כפרה, לא כפרת חטא הוא כי אם סילוק תרעומת ותלונת הירח, דע"י הקרבן תסתלק התרעומות ממנו יתברך עי"ש מה שהאריך בזה [ועי' בהדרש והעין עה"ת (דברים מאמר כה-ג) מש"כ בשם הגר"א].

האשכול. ובמהר"ל מפרש דלשון כפרה פירושו הסרה וסילוק כמו (וישלח לב-כ) "אכפרה פניו במנחה" [ועי' בגור אריה עה"ת שם], וכן פי' הרד"ק (שורש כפרה), וכן חטאת הוא לשון חסרון כמו (שופטים כ-טז) "קולע באבן אל השערה ולא יחטא", וכן (מלכים א-כא) "והייתי אני ובני שלמה חטאים". ודבר

ה. תוספות רא"ש על שבועות דף ט/א

שעיר זה יהא כפרה עלי וכו'. ולימדתך תורה דרך ארץ דאם סרח העבד לפני אדונו עד שהוצרך לייסרו מוטל על האדון לפייסו אח"כ, וכיוצא בו נעשה אדם בצלמנו, ויש דוחקין לפרש שעיר זה יהא כפרה לישראל על עוונותיהם עלי הדבר הזה מוטל לעשותו לכבוד הלבנה על שמיעטתי:

ו. עץ יוסף (על עין יעקב) שבועות פרק א - י עמוד א אות ב

(ב) שעיר זה יהא כפרה עלי כו'. הכוונה בזה שקודם שקטרגה היה מאיר הלבנה כאור החמה. ואחר שקטרגה נתמעט אורה ונעשית כהה. ועוד שאלמלא לא קטרגה הלבנה היתה עומדת במלואה כל החדש כמו החמה. ולפי שקטרגה נענשה שתמעט מחצות החדש ואילך. ולפי זה קלקלתה תקנתה שע"י שנתמעטה חדשי הלבנה ניכרין דהיינו בכל ראש חדש בשעת מולד הלבנה. ועל ידי כן קובעין ישראל המועדות ומקריבין שעיר חטאת בכל ר"ח לכפר עליהם שאלמלא כן לא הוה ידעין מתי הוא תחלת החדש או אמצעיתו. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח. כלומר בסבת שמיעטתי את הירח הביאו כפרה שעיר אחד שאכפר לכם בכל התחדש הלבנה כדי שיהא קיום העולם בקיומו. כבחמה. ובזה יהיה לה להלבנה קורת רוח. וא"כ נמצא שבדבר שנתקלקלה בו נתקנה. וכ"ז ללמד דרך ארץ. ע"ד שנאמר נעשה אדם בצלמנו שאע"פ שלא הוצרך לסיוע ויש פ"פ למינים. מ"מ לא נמנע מלכותו כדי שילמדו דרך ארץ שיטול הגדול רשות מהקטן כדאי' בב"ר פ"ח. הכא נמי אף על פי שכהוגן עשה ואין שמץ עול בחיקו. מ"מ בא בדברי פיוס להלבנה ללמד דרך ארץ שהאדם ישמור תמיד משימשך שום חובה ע"י וישתדל לפייס בעל דינו שימחול לו אף על פי שיראה לו שהוא צדיק בריבו. ובדאי יש בזה המאמר סוד גדול למבינים:

ז. בן יהודע על שבועות דף ט/א

יהא כפרה עלי שמעטתי את הירח. פירש הרי"ף ז"ל הביאו כפרה אלי בשבילכם, דבי ר"א קורין לעייני"ן אלפי"ן, כן כאן עלי במקום אלי [א"ה: לפנינו הגירסא כפרה על שמיעטתי]. והא דכתב עלי ולא אלי שהוא דבר פשוט במשמעות. נ"ל דרמז לפי דרכו הסיבה של ביאת השעיר שמביאים בר"ח הוא מסיבת קלקול חטא אדם הראשון, וידוע קודם שחטא היה לו כתונת אור, ואח"כ כשחטא נהפך לכתונת עור שבמקום א' נעשה עי"ן, לכן גם כאן הניח במקום א' דאלי אות ע' בעלי, לרמז שזו הכפרה הוצרכה בשביל חטא הנחש, שנהפך אות א' דאור לאות עי"ן דעור. ובעיקר המאמר נ"ל אומרו עלי ר"ל על הנפש שהיא חלקי אשר בקרבכם, אשר הגיע הפגם בנפש שהיא חלק אלוה ממעל וצריכה כפרה לחזקה בכל ראש חדש:

ח. שערים מצויינים בהלכה

וראיתי בתו"ת (פנחס כח-טו) שהביא בקיצור בשם הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פמ"ו) שכתב טעמא דנפשיה למה נאמר לה, מפני שהמצרים הקריבו ללבנה בראשי חדשים, וכדי שלא יאמרו שגם קרבן שמקריבים ישראל בר"ח הוא ללבנה, לכן כתוב בו לה, עי"ש.

ט. מהר"ץ חיות מסכת שבועות דף ט עמוד א

גמ' דאר"ל מה נשתנה שעיר המשתלח שנא' בו לה. נ"ב עי' מורה נבוכים פמ"ו לשלישי. וז"ל וראיתי להעירך על דבר נפלא מאד. והוא אמרו בשעיר ר"ח לבד חטאת לה' מה שלא נאמר בזולתו מן החטא. וטעמו מבואר מפני שקרבנות ציבור הם כלם עולות ונשרפות. ומפ"ז באר בהן אשה לה'. ולא אמר חטאת לה' ושלמים לה' מפני שהיו נאכלים וכו'. וכאשר חשש שיאמרו שידמה בשעיר ר"ח שהוא קרבן ללבנה כמו שהיו עושים המצרים שהקריבו ללבנה בראשי החדשים. באר בו שזה למצות ה' ולא ללבנה. ובאר בו הכתוב חטאת לה' ואין לחוש בשאר הרגלים כיון שהמה מדיני התורה ובזה לבד נבדלו משאר העמים. אבל ראשי חדשים של לבנה המה אינם מהנחת התורה רק חג הטבעי מסיבוב הירח ונשתתפו האומות בזה ג"כ והקריבו לירח וכו'. ומפ"ז חדש הלשון בזה השעיר חטאת לה' להסיר המחשבות ההם עכ"ל רבינו שם ותמיה לי שהרמב"ם לא התעורר. כי בעיקר קו' כבר התעוררו בתלמוד כאן ותירצו תירץ אחר וע"ז מ"ש ברב אלפסי כאן. ואפשר להתאחד דברי רבינו עם דברי התלמוד דעיקר הטעם שנאמר לה' למען לא ישתתפו בזה עם המצרים שהיו עובדים לירח. ועיקר העבודה מפני שיחידיו הוא. ואולם טרם שנתמעט הירח. היה דומה לשמש כמו שנאמר את המאורות הגדולים ולא היו יכולים לטעות בירח ולעשות אותו אלהית. ויתכן עפ"ז הביאו עלי כפרה. היינו שע"י מיעוט אור הירח. נסתבב הטעות והוצרך לכתוב חטאת לה' כדברי המורה ועי' בהגהות (חולין ס' ע"א):

י. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבועות דף ט עמוד א

הכפרה בשעיר ר"ח לקוב"ה כביכול
שעיר זה יהא כפרה עלי. עי' בהגה"ה שזה קבלה, וכ' התוס' בשם הערוך, וקרוב לזה מבואר כן גם ברי"ף, דהכפרה על ישראל, ונקבעה בר"ח להפיס דעת הלבנה, ע"ש. והנה "עוון" משמעותו תמיד מזיד. ובפר' שמיני כתיב "לשאת את עוון העדה" וקאי אשעיר ר"ח, ואיך אומר ר' יהודה ששעיר ר"ח מכפר בלי ידיעה בתחלה ובסוף, והא בכה"ג ה"ז שוגג גמור ואי"ז "עוון" העדה. והנה בס' "המדרש והמעשה" כתב שבמבט שטחי הרי אין התחלה לטענת הלבנה כנגד החמה דהא באמת הרי צריך למעט אחד מהם, כמו שטענה הלבנה בתחילה דאי אפשר לב' מלכים בכתר אחד, וא"כ מהי טענתה עתה שמגיע לה דוקא, (ובודאי שבגלל דבר חכמה שאמרה זאת הטענה תחילה, עדיין לא זוכים בדין תורה). אמנם הטענה היא דהא היה אפשר להשאיר הירח כמו שהיה ולהגדיל השמש כלפיה בכדי שלא יהו שניהם משמשין בכתר אחד.
אלא דבאמת זה אי אפשר, ומעצד זה שהעולם לא ראוי לכך, וכמו שגגנו את האור הראשון. וא"כ אתי שפיר דזוהי הכפרה שהוצרכו לזה לכפר על העולם במה שאין הם ראויים לזה האור, וזהו אכן שייך שפיר בהלשון

"עוון", שלא שיפרו מעשיהם להגיע לימים מקדם, שע"ז נאמר והיה שבעתיים כאור החמה וכו'. ושעיר ר"ח מכפר על זה נמי ולא רק על מקדש וקדשיו.

אמנם נ"ל לתרץ לפי פשוטו, שהאמת היא דמבואר בתוספתא בשם ר"ש שאין עוון חמור יותר מטומאת מקדש וקדשיו, דהא חזינן דבעינן לכל העבירות כפרת שעיר אחד, דשעיר המשתלח מכפר, אך לעבירת טומאת מקדש וקדשיו לגדול חומרתה בעי שלושים ושתיים שעירים לכפרה, [וכבר הזכרנוהו לעיל ב' ב'] וא"כ א"ש ששוגג דעבירה זו מחמת חומרתה המרובה חשיב "עוון" בכל גוונא אף בלא שום ידיעה. [ובעיקר דברי הגמ' עי' ח' הריטב"א דיש פ' מהרמב"ן בזה עפ"י סוד, וליתא לפנינו כעת].

יא. דף על הדף מסכת שבועות דף ט עמוד א

בגמ': שעיר זה יהא כפרה עלי על שמיעטתי את הירח.

עיין היטב ברי"ף כאן מה שכתב לבאר בארוכה שלא כדרכו אגדה זו.

היה כ"ק אדמו"ר הלב שמחה מגור ז"ל רגיל לפרש בשם אדמו"ר האמרי אמת זצ"ל על פי זה את המשנה ב"איזהו מקומן" - חטאת הציבור והיחיד, אלו הן חטאת הציבור, שעירי ראשי חדשים ושל מועדות, ואילו חטאת היחיד לא פירש.

אלא ששעירי ראשי חדשים הן גם חטאת ה"יחיד" - יחידו של עולם, וכמו שאמרו כאן הביאו עלי חטאת על שמעטתי את הירח.

והוסיף אדמו"ר הלב שמחה (חקת תשמ"א) שלכן מביא ד' מתנות על ד' קרנות, נגד ד' אותיות השם, ועל ידי זה נעשה "זמן כפרה לכל תולדותם".

יב. דף על הדף מסכת שבועות דף ט עמוד א

בגמ': הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח.

פירש החתם סופר בדרשות (ח"א ע' ק"ו סוף טור ג') משל למי שהלוח ממון למלך, והמלך נתן לו שטר לגבות את חובו מאת האוצר, והפקידים הממונים על האוצר, במקום לשלם מיד, דוחים אותו בלך ושוב, יום אחרי יום, עד שהלה בא לפני המלך ומתמרמר על סירובם לשלם לו, אז בודאי אותם פקידים צריכים כפרה על שגרמו שיהי' לו להבעל חוב טענות על המלך.

והנמשל הוא שהקב"ה מיעט את הלבנה, אבל רק באופן זמני עד ביאת המשיח, שאז יהי' אור הלבנה כאור החמה, ובכל חודש וחודש חושבת הלבנה שהנה בן דוד בא, והגיע זמן תיקונה, ובאמת הכל תלוי בידינו, ש"היום - אם בקולו תשמעו", ואם כן הכפרה שנצרכת לפייס את הלבנה, עלינו היא מוטלת, שצריכין אנו לשאת על אחריותינו מה שעדיין לא הגיע משיח, ועדיין לא נתקנה הלבנה.

החיד"א בפתח עינים (כאן) מביא ממהר"י זאבי ז"ל לפרש מ"ש בתפילת מוסף דר"ח "ושעירי עזים נעשה ברצון", כלפי מ"ש כאן ששעיר ר"ח בא לכפר על שמיעט הקדוש ברוך הוא את אור הלבנה, אבל לעת"ל שאור הלבנה תהי' כאור החמה, כש"מזבח חדש בציון תכין", אז שעירי עזים נעשה ברצון, כבר לא יהי' צורך בהם לכפרה, אלא ל"רצון" בלבד.

יג. דף על הדף מסכת שבועות דף ט עמוד א

בגמ': הביאו עלי כפרה שמעטתי את הירח.

בספר רמתיים צופים (זוטא, פ"ד) כותב: שהרי היה הקדוש ברוך הוא יכול להגדיל את אור החמה, שיהיה גדול יותר מאור הלבנה, אלא משום שהעולם לא היה ראוי לאור גדול כזה, לכן מיעט את הירח. ואף שטענת הלבנה היתה צודקת, ולמה נענשה. אלא מכיון שרק היא באה בטענה, הוכיח בזה שכוונתה שיגדילו אותה דוקא, ואמרו חז"ל בנדרים (דף נ"ה ע"א) אם הגביה עצמו, הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר 'ומבמות הגיא'. לכן נענשה דוקא הלבנה. וכיון שהסיבה שלא הגדילו את אור החמה היא שלא היו העולם ראויין לזה, לכן צריכים על זה כפרה על שגרמו שלא יגדילו את אור החמה עכ"ד.

וחשבתי, שזה מה שמבקשים בתפילת "קידוש לבנה" - 'ויהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, למלאות פגימת הלבנה ולא יהיה בה שום מיעוט, ויהי הלבנה כאור החמה' (ומה יהיה עם טענת הלבנה שאין שתי

מלכים משתמשים בכתר אחד), אלא כתוב בנביא ישעיה (ל, כו) - 'והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים', שהחמה תהיה יותר גדולה מהלבנה.

(ואם כן מה יהיה עוד עם טעם הלבנה, שהלבנה תהיה עוד פעם יותר קטנה מהחמה, ויהיה קנאה במעשה בראשית. על זה מסיים הנביא שם בישעיה (ל, כו) 'ביום חבש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא'. שאז לא יהיה 'שבר עמו', לא יהיה פירוד ושברים בעמו ובמעשה ידיו, 'ומחץ מכתו ירפא' - והענין של 'מחץ' - מחלוקת, הקדוש ברוך הוא ירפא. אכיה"ר). (וללוי אמר)

יד. דף על הדף מסכת שבועות דף ט עמוד א

בגמ': הביאו עלי כפרה שמעטתי את הירח.
"ראשי חדשים לעמך נתת זמן כפרה לכל תולדותם בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון ושעירי חטאת לכפר בעדם, זכרון לכולם יהיו וכו'" בספר דף על הדף על ר"ה (דף ט"ז ע"א עמוד רס"ט) מביא, שכתוב בספר ליקוטי מהר"ן (תנינא א, יד) דצדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שקבע את יום הדין דוקא ביום זה שהוא ראש חודש. שביום זה הקדוש ברוך הוא בעצמו מבקש כפרה כביכול, כמו שאמרו הגמרא בשבועות דף ט' ע"א - הביאו עלי כפרה שמעטתי את הירח, שזהו קרבן מוסף של ראש חודש. ולכן אין אנו מתביישים ביום זה לבקש כפרה ממנו יתברך מאחר שהוא עצמו מבקש כביכול כפרה לעצמו. וזה בבחינת "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו".

ואולי זה ג"כ בכל ראש חודש, וזה "ושעירי חטאת לכפר בעדם", וממילא יהיה "זכרון לכולם יהיו". שלכולם יהיה כפרה. (וללוי אמר)

טו. ספר שערים מצויינים בהלכה- חולין דף ס

שם ע"ב לכי ומעטי את עצמך. פי' בתשו' הרשב"א (סי' ס) שהיא אינה אלא ככלי להיות השמש פועל בה, והיא מקבלת ממנו כענין הזכר והנקבה, והוא שנרמז ליוסף בחלומו שיעקב ורחל נדמו להשמש והירח, מפני שהם כמותם בלי ספק כו'. ועי' בזה"ק (פ' בראשית דף כ:): דא מאור ודא מאור, שהשמש היה מאור והלבנה היה מאור, כלומר לא כמו אחר המיעוט שהלבנה בעצמה אינה כלל מאור רק שמקבלת אור מהשמש, אלא אז היתה להלבנה אור מעצמה כהשמש. וזהו הפי' בגמ' שאמר לכי ומעטי את עצמך, שלא יהיה לך אור מעצמך. ויש להסביר עפ"י מה דאיתא במס' ב"מ (יב:): לא קטן קטן ממש ולא גדול גדול ממש, אלא הסמוך על שולחן אביו נקרא קטן, ושאינו סמוך על שולחן אביו נקרא גדול, והיינו שהוא קטן שאין לו מעצמו אלא מה שקיבל מאחר, ולכך כתיב "את המאור הקטן". וראיתי בסה"ק תולדות יעקב

יוסף (פ' בא) שהביא בשם גדול אחד, שהלבנה סברה שיש לה אור מעצמה, לכך אמרה וכי אפשר לשני מלכים כו', והשיב לה הקב"ה לכי ומעטי עצמך, פי' לכי לעצמך ואז תראי שתתמעט אורך שאין לך אור מצד עצמך, ואין זה שני מלכים, ונתביישה הלבנה שלא הרגישה חסרונה, ועל זה אמר הביאו עלי כפרה כו'.

טז. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף ס עמוד ב

הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעט את עצמי וכו'. ולכא' מה טעם הוא זה דמשום שאמרה דבר הגון אינו בדין שתתמעט. וכתבו האחרונים דבאמת כדי שלא ישתמשו ב' מלכים בכתר אחד היה אפשר להגדיל את השמש,

ולא היה צריך דוקא למעט את הירח, וטענת הירח היתה שאינו בדין שבשביל שאמרתי דבר הגון אמעט את עצמי, אלא יש להגדיל את השמש. אולם אין הדור ראוי לכך, והרי אף האור של ששת ימי בראשית גנזו הקב"ה, ולכך א"א להגדיל השמש. (וע"ע מש"כ בשבועות ט א).

והנה עצם הטענה דשני מלכים וכו' היינו בזמן שהכבוד תופס מקום, ואז יש ההרגשה דאין הכבוד הראוי כשלשני יש כח דומה. ומש"ה בקידוש לבנה אנו מבקשים ויהי אור הלבנה כאור החמה, ולכא' הא אין שני מלכים וכו', אלא דלפי האמת אי"ז טענה אמיתית, ורק במצב השפל כאשר הכבוד תופס מקום הוי טענה, אבל כאשר הדור יהי מרומם יותר ויתקיים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, אז שפיר אפשר לבקש ויהי אור הלבנה וגו'.

יז. דף על הדף חולין דף ס עמוד ב

וביאר הגר"א מוילנא ז"ל (- המאור הגדול פ' בראשית) שהראי' של הגמרא הוא ממה שנאמר את "שני" המאורות הגדולים, וכל מקום שנאמר לשון זה "שני" ולא "שתיים" דרשו חז"ל שיהיו שווים, כמו לגבי שעיר לה' ושעיר לעזאזל (יומא ס"ב ע"ב) ועוד דוכתי, וזה ה' קשה לר"ש בן פזי, איך אמר ויעש אלוקים את "שני" מאורות הגדולים, הלא אינם שווים בגודלם, לכן תירץ שבאמת בתחילה היו שווים, ורק אח"כ הקטין את הלבנה.

עוד מובא (שם) בשם הגר"א שבעת אשר הלך לנידודיו בגלות, התאכסן אצל בעל הבית אחד אשר הראהו שאביו כבר נלב"ע בכתב בכת"י על המאור הגדול קא"ס עש"א, ועל המאור הקטן - ג"ס עש"א, ואין פותר אותם לדעת הראשי התיבות.

והגאון פתר מיד קטן אינו ס'מוך על ש'ולחן א'ביו, שמבואר בב"מ (י"ב ע"ב) שהוא נקרא "גדול" לכן השמש ש"ל מאור עצמי הוא גדול, משא"כ על המאור הקטן רשם גדול ס'מוך על ש'ולחן א'ביו זהו קטן, שהירח שאין לה מאור רק מהשמש וסמוך על שלחנו נקרא "קטן".

בטור או"ח (סי' רפ"א) מביא שיש נוסחא בא - ל אדון: קרא לשמש ויזרח אור, ראה "והקטין" צורת הלבנה. ופירש שם בדרישה, ראה, הקב"ה שצדקו דברי הלבנה שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד, [והיינו כמו "רואה" אני את דברי אדמון (סוף כתובות)], והא ראי' שפייס אותה לאחר מכן, לכן - הקטין צורת הלבנה.

יח. תורת חיים מסכת חולין דף ס עמוד ב

הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעט את עצמי. וא"ת ואלא מאי וכי בשביל שאמרתי דבר הגון ימעט את החמה וליכא למימר שכוונתה היתה שיעשה אחד מהן גדול מחבירו לא שימעט אחד מהן דא"כ אכתי ישתמשו שני מלכים בכתר אחד מלך גדול ומלך קטן כיון ששניהם נתמנו על שררה אחת להאיר על העולם נמצא ששניהם יש להן כתר אחד לכך נראה שכוונת הירח היתה שאחד מהן ימשול ביום ובלילה להאיר על העולם לבדו והשני יסתלק לגמרי משררה זו וכיון שקטרגה לכך נענשה ואמר לה לך ומעטי את עצמך והשתא נחא דקאמר הואיל ואמרתי דבר הגון אמעט את עצמי משום דנוח היה לה שתסלק לגמרי משררה זו ממה שתרד מגדולתה ותתמעט כמו שאמרו או חברותא או מיתותא משל לשר העיר שכעס עליו המלך והודידו מגדולתו ונתן לו שררה קטנה בעיר ההוא להיות שוטר העיר כשיטא דשררה קטנה זו בזיון היא לו ומוטב לו שיסתלק לו לגמרי שלא יהיה לו שום שררה בעיר.

יט. תורת חיים מסכת חולין דף ס עמוד ב

אמר לה לך ומעטי את עצמך. [1] שבתחילה היה אור הלבנה מאיר כאור החמה ונתמעט אורה ונעשה כהה. [2] ועוד יש לפרש שאלמלא קטרגה הלבנה היתה עומדת במלואה כל החודש כמו החמה ולפי שקטרגה נענשה שתתמעט מחצות החדש ואילך ולפי זה קלקלתה תקנתה שעל ידי שנתמעטה חדשי הלבנה ניכרין דהיינו בכל ראש חדש בשעת מולד הלבנה וע"י כי קובעין ישראל המועדות ומקריבין שעיר חטאת בכל ראש חדש לכפר עליהן שאלמלא כן לא הוה ידעינן מתי הוא תחילת החדש או אמצעיתו. ולהכי הוה קא מיתבא דעתה כשאמר הקב"ה הביאו כפרה בראש חודש על שמעטתי את הירח משום דהא בהא תליא שאלמלא שנתמעטה לא היו ניכרין ראשי חדשים להקריב בהן קרבן כפרה לכבודה וא"כ נמצא שבדבר שנתקלקלה בו נתקנה ואתי שפיר מה שקבע קרבן כפרה זו לכבודה בר"ח דוקא משום דאז בזיונה גדול

שכמעט אינה נראית אז לגמרי ולהכי קא בעי נמי ליתובי דעתה ואמר לה זיל לימנו כך ישראל ימים ושנים דע"י שנתמעטה מונין בה ימים ושנים וקובעין המועדות דאלו היתה תמים במילואה לא הוה אפשר לקבוע המועדות על ידיה כדפירשתי ונראה דהא נמי דא"ל לך ומשול ביום ובלילה במטוטא תליא מלתא דע"י שהיא צריכה להתמעט עצמה ולהתקרב אל החמה כידוע שכל עוד שהיא מתקרבת אל החמה היא מתמעטת והולכת כיון שמקבלת אורה מן החמה על ידי כן היא מושלת גם ביום שעד שלא שקעה החמה הלבנה עומדת באמצע הרקיע להיות קרובה אל החמה וכן הא דאמר ליה צדיקים יקראו על שמך יעקב הקטן כו' בקטנותא תליא נמצא שכל הפיוסים תלויין במה שנתמעטה.

כ. תוספות מסכת חולין דף ס עמוד ב

אמרה ירח - בלשון תורה לשון זכר הוא דכתיב (יהושע י פ"ג) וירח עמד.

כא. שו"ת כתב סופר אורח חיים סימן לד

... ומדי דברי באותו ענין ומאמר חז"ל שעליו יסד האר"י ז"ל דבריו זכור אזכיר פה מה שחנני ה' לפרש מקצת ממאמר חז"ל חולין פא"ט שאמרה הלבנה בשביל שאמרתי דבר הגון אמעט עצמי עד לבסוף אמר הקב"ה לפיוסה עתידים צדיקים שיקראו בשמך דוד הקטן שמואל הקטן מ"מ לא נתיישרה דעתה אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה וכו' וצ"ל מה זה פיוס ללבנה שעתידי צדיקים שיקראו בשמך וכי משום שהם יקראו עצמם קטנים תנוח דעתה כי תקרא המאור הקטן, ונ"ל בהקדם ישוב הרגש תוס' שם בא"ט ס' ע"ב ד"ה אמרה בלשון תורה ירח לשון זכר הוא דכתיב ביהושע י"ג וירח עמדו והנה הגם כי מצינו כ"פ לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד, מ"מ נ"ל לומר כאן מלתא בטעמא דלשון חכמים מתאמת עם לשון תורה הא דבלשון חז"ל בלשון נקיבה ראוי ללבנה שם לפי הענין דאמר ה' לך ומעטי עצמך ולא קבע לה זמן עד מתי והמיעוט הוא מיעוט אחר מיעוט שגם אור המעט נגד השמש מקבלת מן השמש ולא עלי' הופיע מני אז אור עצמי' אלא ע"י השפעת החמה ותמה ולבנה בבחינת זכר ונקיבה משפיע ומקבל, ויפה אמרו אמרה הלבנה בשעה שאמר ה' לך ומעטי הלבנה בבחינת נקיבה שתש כחה ומקבלת מזכר המשפיע, ואחר שהתרעמה, ופייסה הקב"ה דלעתיד תחזור לקדמותה כשיהי' עולם התיקון ואינו המיעוט לרבות לעולם אלא לפי שעה וזה תלי' בישראל היום אם בקולו תשמעו, שם הראשון על הלבנה בבחינת זכר כי תחזור לקדמותה, וא"ש דמדבר על הלבנה בלשון זכר כי זכרות' קיימת כי תשוב לקדמותה וא"ש נכון:

ונבין בזה מעתה מה שפייסה הקב"ה עתידים צדיקים שיקראו בשמך כי קטרוג הלבנה לא ה' מפני מיעוט כבודו כי אין קנאה ותחרות למעלה, אלא שהיטב חרה ללבנה שראתה עצמה נגד כל צבא מרום שששים ושמיים לעשות רצון קונם בלי סעד וסמך זה מזה וכולם בבחינת זכר, ובה נאמר חוץ שא"א לה לעשות רצון קונה רק ע"י סיוע החמה ואלמלא אור החמה לא תוכל לעשות רצון בוראה וזהו שאמרה וכי בשביל שאמרתי דבר הגון ימעט כוחי ואורי מלעשות רצונך בעצמי ופייסה הקב"ה עתידים צדיקים שיקראו בשמך הוא הקטן, נ"ל ע"פ שאמרו ז"ל יצרו ש"א מתגבר ומתחדש ואלמלא הקב"ה עוזר א"י לו, וכ"א צריך סעד וסמך מאת ה', ודוד אמר שברתי לישועתך ה' ומצותיך עשיתי כוונתו הגם שהכל ביד"ש חוץ מיראת שמים בכ"ז שברתי לישועתך ה' ומצותיך כשעשיתי מצותיך שברתי לישועתך דבלא"ה א"א, והוא צריך שיכין עצמו לכך בכל מיני הכנות ולעשות כל האפשר בהרחקות וגדרים ולהיות זריז במצות ואז עוזר ה' לו לכבוש יצרו כשמתגבר עליו וצריך לבקש עזר מאת ה' וזהו שאמר דהע"ה אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש כי דברי רשות הנוגעים לעה"ז אפשר להשיג גם שאינו מבקש אחר הדבר כמו שאמר דהע"ה גם אשר לא שאלתי וכו', אבל דבר ה' צריך האדם לבקש דבר ה' ואז יוכל לדרוש ולשאול מה' שיראה בצערו ויעזרהו לעשות רצונך אלקי חפצתי וכו' והיינו אחת שאלתו שנאמר בו חוץ מן כל דברים ששאלתי אותה אבקש שצריך אני לבקש כמחפש אחר מטמונים ומהו שבתי בבית ה' וכו' ולהיות כן גם האדם הוא בבחינת נקיבה כי תש כחו לעשות רצון בוראו אם לא שיופיע ה' עליו אורו ויערה עליו רוח קדשו, ולכן נקראים בשם קטן כדאמרו ז"ל גדול וסומך על שולחן אביו קטן הוא שאינו בכח איש אלא כקטן, ולכן מכנים הצדיקים עצמים בשם קטן כי יודעים בנפשם שהם קטנים בדבר הזה וצריכים לעזרת ה' להיות בגבורים גבור כובש יצרו ופייס הקב"ה הלבנה בדומה לה שאינה לבדה תלוי' בעזרת אחר כי גם הצדיקים נקראים קטן וכמותה כמוהם, ומ"מ לא נתייבשה דעתה שפיר כי בכל צבא השמים לא נמצא בדומה לה כי הם גבורי כח עושי דברו בכח עצמם עושים רצון קונם וא"צ לעזרת אחרים, ואמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על

שמעטתי את הירח והיינו שנתן לה תוחלת ותקוה לעולם התיקון שתלוי ביד ישראל מקריבים קרבנות ומקריבים עצמם לאביהם שבשמים, וכשיהי' עולם התיקון יתוקן הכל ולא יהי' עוד יצה"ר מסית ומדיח ויהי' אור הלבנה כאור החמה וכו'.

כב. חידושי מהר"ם שיף מסכת חולין דף ס עמוד ב

גמ' אמעט את עצמי כו'. וכ"ת מאי חזית דדמא דידך הו"ל לעשות החמה יותר גדולה ולא יהיו שוב ב' מלכים משתמשים בכתר אחד ולזה אמעט את עצמי או הו"ל לעשות זה משתמש בחודש זה וזה בחודש זה או כיון שדבר הגון הוא אני אמרתי ראוי להיות לי מעלה על החמה לא פחות ממנה:

כג. חידושי מהר"ם שיף מסכת חולין דף ס עמוד ב

גמ' לכו ומשול ביום ובלילה כו'. מתחלה היו משתמשים יחד ביום ובלילה ואם עכ"פ היה הפרש בין יום ולילה נאמר שהשתמשו יחד ביום ובלילה שקעו שניהם ולא היה להקב"ה לקבוע אחד ביום ואחד בלילה בלא מיעוט שא"כ לא היה הפרש בין ביום ולילה והיה חשיכה כאורה וע"י המיעוט נעשה החושך ופיסה שתהי' מושלת ביום ובלילה ועיין ברש"י בחומש ולא הביא פיוס דאת הכוכבים כפי' רש"י בחומש אולי ניחא לה הממשלה לבדה ואולי תלמודא דריש מאת הכוכבים צדיקים יקראו כו' כמו שאמרו ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד:

כד. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף ס עמוד ב

גמרא לכו ומעטי את עצמך. נ"ב עי' בס' דעת זקנים פ' בראשית שכ' התוס' דהיינו דאמרינן הנעלבים ואינן עולבים שומעין חרפתן ואינם משיבין עליהם הכתוב אומר כצאת השמש בגבורתו פי' כמו שהשמש שמעה חרפתה ולא השיבה והשי"ת נקם נקמתה כן יהי' משפט כל הנעלבים. וגם ביוצר דשבת יש גורסין ראה והקטין צורת הלבנה. ואלו הגורסין ראה והתקין צורת הלבנה כך ראה השי"ת שעתידין לטעות אחר השמש לעשותה אלהי עמד ותקן צורת הלבנה להראותן שאין השמש אלקי שהרי יש שמש אחרת הגונה ונאוה כמוה עכ"ל התוס' ולפי הגירסא והתקין צורת הלבנה אין הכוונה על אחר קטרוג רק על שעת הבריאה דהתקין הלבנה שתהיה מאירה כאור החמה למען לא יטעו האומות ולדמות שהשמש הוא אלקי אחרי שאין כמוה בעולם הגלגלים. ועפ"ז מבואר מ"ש אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח. ועי' אלפס שבועות מ"ש בזה אבל לפי הנ"ל ניחא דקודם שנתמעט הירח והיה אורו מבהיק כמו אור החמה לא היה מקום לטעות לעבוד לחמה אחרי אשר רואין כי יש דוגמתה בעולם הגלגלים אבל אחר שהקב"ה מיעט את אור הירח ונשארה השמש יחידא בתקפה ובעוצם זהרה כביכול נתן השי"ת מקום להאומות לטעות שישבו את השמש לאלוה וזה שאמרו הביאו עלי כפרה על שמעטתי את הירח שעבודה להחמה נסבב ממיעוט לאור הירח. ונכון:

כה. ספר הערות – מהרב אלישיב

אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח. ודאי שיש כאן סודות התורה הקדושה. והדברים נראים תמוהים דצריך כפרה לה'. ויעוי' ברי"ף בריש שבועות דכיון דאמר הקב"ה לפייס הלבנה בכמה מיני פיוס ולא נתיישרה אמר לה הקב"ה הנני עושה לך כבוד שמיישב דעתך תחת שמיעטתיך ומאי ניהו שיהיו ישראל בכל ר"ח מקריבין קרבן לפני לכפר עוונותיהם, והיינו דהוי ר"ח זמן כפרה לכל תולדותם. פי' דאי"ז חטאת לה', לכפר עליו, אלא דבזכות הלבנה נוסף יום כפרה. (ועיי"ש פנ"י ובגבוי"א יומא ט"ו ע"א ד"ה עולה).

כו. חידושי אגדות למהר"ל שבועות דף ט עמוד א

ואמר (כי) הקב"ה הביאו עלי כפרה על שמעטתי הירח, בני אדם אשר לא ידעו דברי תורה, חושבים כי כאשר האדם חוטא לפני ה' במעשיו וחייבה התורה להביא קרבן, אותו קרבן הוא כמו דורן שבשביל זה יכפר לו הקב"ה. כמו אדם שחטא למלך בשר ודם ומביא דורן אליו לרצותו, וכך מביא קרבן אל הש"י לרצותו. ומפני זה היה זה

ונפלא בעיניהם, מה שאמרו הביאו עלי כפרה. אבל ח"ו לומר כך, שיהיה הוא יתברך מקבל דורן ומכפר לו. רק הקרבן הוא הקרבתם אל הש"י אשר הוא מביא אלי הקרבן, כמו שמורה לך שם קרבן. וכאשר יש קירוב והשבה אל הש"י אשר הוא בעל המעלה בלי חסרון, מסולק מאתו כל חסרון והעדר המצורף אליו שהוא החטא. וזהו סוד הקרבן כמו שבארנו במקומו, שהוא השבת העלול אל עלתו יתברך ע"י הקרבן שמתקרב אליו העלול, וזה מסלק כל חטא המצורף אליו. וזהו לשון כפרה שהוא לשון קנוח, כמו שפירש רש"י ז"ל על (בראשית ל"א) אכפרה פניו במנחה. ולכך בכל יום שיש בו קדושה ומעלה כמו החגים הקדושים ור"ח, יש בו קרבן חטאת כי הימים האלו יש בהם קדושה, לכך הם מיוחדים לסלק החסרון ולהתקרב ולשוב אל הש"י. כי הירח מצד קטנותו הוא מוכן להתקרב אל הש"י, ודבר זה מסלק החטא מה שהיה מקטין הירח. כי קטנות הירח הוא העדר האור והיה כאן חסרון, וכאשר היה כאן התקרבות ע"י קטנות זה וזה מסלק החסרון. וז"ש חטאת לה', כלומר כי הקרבן הוא סלוק החסרון שנמצא בעולם הוא העדר האור מצד הקטנות אשר יש לירח, וזהו בתחלת החדש שהירח הוא בקטנותה ביותר, ומצד הקטנות הזה יש לירח התעלות, לכך יש סלוק החטא אשר החטא הוא ההעדר כאשר הוקטן הירח, וכאשר אמרה תורה להביא בר"ח שעיר לחטאת וזה הוא הדביקות למעלה, ובזה יש הסרה לחטא שהוא הריחוק מן הש"י, ובשביל זה יש קירוב גמור אל הש"י והקירוב הזה עצמו הוא סלוק ההעדר. ואל תשאל מן השבת שהוא יום קדוש ואין בו חטאת, כי זהו מפני שהוא יום מנוחה יום שהכל מתוקן בפרט מעשה האדם, ואין ראוי לתקן החסרון ביום המתוקן, וכמו שאסור כל תקון ביום הזה ולכך אין חטאת ביום השבת. ואחר שהתבאר לך דברים אלו, כי הקרבן הוא סלוק החסרון, ומפני כי ראוי שיהיו נבראים השמש והירח שוים, כי נבראו מן הסבה הראשונה שהיא אחת וכמו שנבראו יום ולילה מן הסבה הראשונה שוים לא אחד גדול מן השני. ודבר זה מצד המצאם מן העלה הראשונה והם עלולים אין ראוי לאחד מהם שיהיה אחד, כי האחדות הוא מלכות כמו שהתבאר ומצד שהם נבראים והם עלולים אין כאן אחדות לאחד מהם, ולפיכך נבראו שוים ובזה אין אחדות כלל. רק מצד שנתן הש"י אותם למושלים בעולם, קטרגה הלבנה לומר אי אפשר שיהיו שנים משמשים בכתר אחד הכל כמו שבארנו. מ"מ מצד הקטנות אשר יש לירח, וזה בתחלת החדש שהירח הוא בקטנותו יש לירח התעלות למעלה. כי לכל קטן יש התעלות למעלה, ודבר זה מסלק החטא אשר היה ע"י שהוקטן הירח והיה לו ההעדר וכאשר אמרה תורה להביא חטאת והוא הקירוב למעלה, בזה מסולק החטא אשר הוא ההעדר, והבן הדברים. כלל הדבר כאשר הוקטן הירח יש מצד אחד ההרחקה מן הש"י כאשר נעשה קטן בעצמו, ובאשר ביום התחדשות הירח היה הקרבן וע"י הקרבן הוא הקירוב אל הש"י כי הש"י מקרב הקטן לכך בזה הוא מסולק הריחוק*).

כז. חתם סופר מסכת חולין דף ס עמוד א

הביאו עלי כפרה על שמעטתי הירח פי' כי הקב"ה פייס הלבנה שלע"ל בעולם התיקון תתמלא פגימת הלבנה ויהיו אור הלבנה כאור החמה ובזה נתפייסה הלבנה אך תלה הדבר בתיקון מעשינו אז יהיו התיקון אך בעו"ה אנו מאריכין הגלות בקלקול מעשינו והלבנה מתרעמת על השי"ת שלא מיהר פיוסה ונמצא אנו גורמים שיש התרעמות על הקב"ה ע"כ בר"ח זמן חידוש הלבנה אנו צריכין להביא קרבן על נפשותינו על שגרמנו שלא נתפייסה הלבנה עדיין:

כח. רי"ף מסכת שבועות דף א עמוד ב

אמר הקדוש ברוך הוא הביאו כפרה לפני שמיעטתי את הירח והיינו דאמר ריש לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו לה' אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה עלי שמיעטתי את הירח כלומר כיון שאמר לה הקב"ה ולמשול ביום ובלילה ולא נתישבה דעתה אמר לה עוד לך וימנו בך ישראל ימים ושנים ולא נתישבה דעתה אמר לה לך צדיקים יקראו על שמך ועוד לא נתישבה דעתה אמר לה הקב"ה הנני עושה לך כבוד שמישב דעתך תחת שמיעטתיך ומאי ניהו שיהו ישראל בכל ר"ח מקריבין קרבן לפני לכפר עונותיהם לפיכך אמר הקב"ה הביאו כפרה לפני בר"ח לכפר עליכם כדי שתשלימו עלי בקרבן כפרה זה את הכבוד שאמרתי לעשות לירח בשביל שמיעטתי וזה הוא פירוש הביאו כפרה עלי שמיעטתי וכו':

בתורתך ע"י משה עבדך מפי כבודך. דלשון זה ליתא בשום מוסף נויש להעיר שבנוסח שלנו נמצא כן בכל מוסף, אלא מפני ששעיר זה כפרה על שמיעט הירח, ואלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו לכן אומרים מפי כבודך [ועי' במראית העין]. ומהר"י זאב היה מפרש בזה מה שאומרים ושעירי עזים נעשה ברצון, כי לעתיד לבוא כתיב (ישעיה ל-כו) "והיה אור הלבנה כאור החמה", ואז יהיה השעיר לרצון ולא לכפרה. והחיד"א מפרש, ושעירי עזים נעשה ברצון, עפ"י מש"כ בטור (או"ח סי' תיו) די"ב ראשי חדשים הם כנגד י"ב שבטים, ובחטא העגל ניטלו וניתנו לנשים, ולעתיד לבוא יחזור ר"ח להיות מועד גם לאנשים, ואז ושעירי עזים נעשה ברצון, שיחזור לנו המועד, ובעבודת ביהמ"ק נשמח כולנו, אנשים ונשים [ועי' בספר עיני כל חי מש"כ על דבריו]. ובבני יששכר (מאמר ר"ח ג-א) תמה, הא דאמרין בתפילת מוסף דר"ח, ועולת ר"ח נעלה עליו, הרי גם חטאת היה במוסף, ומפרש עפ"י הגמ' כאן, דהנה לעת"ל יהיה אור הלבנה כאור החמה, ושוב לא יצטרכו לחטאת.

ובפתח עינים כתב בשם מהר"ש פרימו, מה שאנו אומרים במוסף ר"ח כמו שכתבת

הן חטאת הציבור שעירי ר"ח כו', מדוע לא אהדר לחטאת היחיד, ואמר דשעיר ר"ח אמרו בגמ' כאן שעיר זה יהא כפרה עלי כו', ולפ"ז ניחא, כי שעיר ר"ח הוא חטאת הציבור וגם חטאת היחיד, והיינו בשביל יחידו של עולם ברוך הוא.

כתב בספר עשר אורות (מער' ח) בשם הרה"ק ר' ישראל מרוזין שדקדק במשנה (זבחים פ"ה מ"ג) חטאת הציבור והיחיד, אלו

ל. ספר אז ישיר

חטא הלבנה

הגר"א נבנצל שליט"א בספרו ירושלים במועדיה (בין המצרים ע' קי"ג) מבאר ששורש חטא האנוכיות והרצון לגדולה עצמית במקום ביטול ה'אני' נעוץ בששת ימי בראשית.

ניתן לראות זאת מהקרבות הקרבים במקדש, שבכל מועד ומועד מצווים אנו להוסיף קרבן חטאת למוספי היום, אך בכל יום ויום אין חיוב להקריב קרבן חטאת עם עולת התמיד, וכן בשבת אין חיוב להקריב חטאת עם המוסף הקרב מדי שבת בשבתו. מדוע יש הבדל בין קרבנות המועדים לקרבנות ימי החול ושבתות השנה?

ההבדל ביניהם הוא שחיובי המועדות נקבעים ע"פ מולד הלבנה, לעומת קרבן התמיד ומוסף של שבת הנקבעים ע"פ ימות החמה, וז"ל:

מפני שבכל המועדות יש קרבן חטאת, חוץ מבשנים, בתמיד אין קרבן חטאת, ובמוסף של שבת אין קרבן חטאת. למה? כי כולם נקבעים ע"י הירח, רק התמיד והשבת נקבעים ע"י השמש. השמש לא חטאה במעשה בראשית, הירח חטא, הירח קטרג, לכן בירח יש חטאת, בשמש אין חטאת.

הרי שקרבן חטאת הקרב במועד בא לכפר על חטא הלבנה שחטאה במעשה בראשית, וע"כ המועד שנקבע ע"פ מהלך הלבנה וראייתה נבחר ליום בו יש לכפר על חטאה, אבל ימי השבוע ושבת הנקבעים ע"פ מהלך השמש אינם זקוקים לקרבן חטאת.

ומבאר הרב נבנצל שהלבנה חטאה במידת האנוכיות וכדי לכפר על מידה רעה זו יש להקריב קרבן חטאת בכל יום הקשור ללבנה, וז"ל (שם, ע' קט"ו):

כמובן אנחנו לא מבינים מה זה חטא הלבנה. זה לא מושג בשבילנו, אנחנו לא יודעים לא במהותו של חטא כלפי הלבנה, ולא מה היא נקודת החטא. אין לנו מושג, אלה דברים נסתרים ואינני יודע נסתר, אבל בכל זאת, לפי הנגלה לעין בדברי חז"ל, מה באמת היתה הלבנה צריכה לעשות אם היא חושבת שאין ראוי לשני מלכים להשתמש בכתר אחד? היתה צריכה לבקש או להקטין את עצמה, אבל אם לא רוצה להקטין את עצמה לבקש מה' להגדיל את השמש, ובכך היתה ללבנה דרגה נוספת של קירבת ה', כמו בכל נתינה לזולת שזוכים על ידי זה לקירבת ה'... אם הירח היה מבקש לתת לשמש היה מתקרב לקב"ה אבל החטא של הירח היה שהוא ביקש שהוא יהיה גדול והשמש קטנה. ומפני שהוא ביקש להיפך להקטין את השמש שרק הוא יהיה גדול הוא מתרחק מהקב"ה... המוסר בשבילנו, בשביל השכל שלנו, כשרוצים להקטין את הזולת מתרחקים מהקב"ה, כשרוצים את טובתו של הזולת, להגדיל את הזולת מתקרבים לקב"ה.

הלבנה חטאה במה שבקשה להגדיל את עצמה ולהקטין את השמש, וזו תמצית מידת האנוכיות, לראות את טובת והנאת עצמו במקום את טובת הזולת. אילו היתה הלבנה מבטלת את רצונה העצמי ומבקשת פתרון אמיתי לבעיית 'אין שני מלכים משמשים בכתר אחד' היתה מבקשת להקטין את עצמה או להגדיל את השמש, אך הלבנה בקשה להקטין את השמש, ובזה הקדימה את טובת עצמה על חשבון זולתה, וע"ז אנו צריכים להקריב קרבן מדי מועד ומועד.

ע"י ביטול האנוכיות נעשה האדם ל'נותן' ולא ל'מקבל' כי אין רצונו להקדים את טובת עצמו, אלא מבקש הוא את טובת זולתו, ובמעשה זה זוכה לקרבת אלקים שהוא כי דומה הוא אל הקב"ה שהוא 'נותן' ואינו 'מקבל'.

ומוסיף הרב נבנצל (שם ע' קט"ז) שבכל עניני רוחניות, כשהאדם מבקש לעלות במסילה העולה בית ה', אין כל אפשרות לגדול ולהתעלות כשהדבר נעשה על חשבון הזולת, כי עצם העליה על חשבון הזולת אינה עליה כלל, וז"ל:

כי ברוחניות צריך לבקש הרבה... ברוחניות צריך לבקש מה שיותר... אבל למרות זאת, אמנם צריך לבקש מה שיותר, צריך לשאוף מה שיותר, וזו ודאי גם השאיפה של הירח להיות מה שיותר ברוחניות, הירח לא היה צריך גשמיות, הוא חיפש רוחניות. אבל גם לשאיפה לרוחניות ישנה הגבלה מחייבת, שלא ייתכן לזכות לדרגה רוחנית כשעוברים עליה, שאיפה זו לרוחניות חייבת להיות באופן שאינו על חשבון אחרים - שלא לדחוק את הזולת, צריך לשאוף לגדולות, אבל לא לדחוק את הזולת.

והביא שם מעשה הממחיש נקודה זו בשם הגרש"ז אורבך זצ"ל, וז"ל:

שמעתי מאדמו"ר הגרש"ז א זכרונו לברכה לחיי העולם הבא שהנצי"ב פעם כטוב ליבו בשמחת תורה, ניגש אליו תלמיד וביקש ממנו ברכה. הנצי"ב בירך אותו שיצליח בלימוד ויהיה גדול, עשיר וימצא שידוך טוב. אמר לו התלמיד: לא, לא זאת הברכה שאני מבקש. שאל אותו הנצי"ב איזו ברכה אתה מבקש? אמר לו התלמיד: אני מקבש להיות רשכבה"ג. אמו לו הנצי"ב: שוטה שבעולם, אני מוכן לברך אותך, אני לא מוכן לקלל את כל ישראל, שכולם יהיו יותר קטנים ממך. למה אני צריך לומר את זה? שאתה תהיה גדול בסדר, אבל לא שכולם יהיו יותר קטנים ממך. צריך לדעת ברוחניות לבקש לגדול, אבל לא לדחוק את הזולת.

סיכום הדעות בכפרת טומאת מקדש וקדשיו ושאר עבירות

בטומאת מקדש וקדשיו שהיה לו ידיעה בתחילה, ונעלם ממנו הטומאה, או שנעלם ממנו הקודש או המקדש, לדעת התנא של המשנה בכל אופנים אלו חייב קרבן עולה ויורד⁵⁸. אבל באופן שלא היתה לו ידיעה בתחילה, אין מכפר קרבן עולה ויורד⁵⁹.

טומאת מקדש וקדשיו שהיה לו ידיעה בתחילה ועדיין לא נודע לו, שעיר הפנימי ויום הכפורים תולה לו. וזה רק בישראל, אבל על כהנים מכפר דם הפר של כהן גדול. וכשיורדע לו, מביא קרבן עולה ויורד.

טומאת מקדש וקדשיו שלא היה לו ידיעה מתחילה ויש לו ידיעה בסוף, לדעת כל התנאים מלבד לדעת רבי מאיר, מתכפר בשעיר החיצון של יום הכפורים עם כפרת יום הכפורים ולדעת רבי מאיר, גם כל השעירים של מוספים של כל השנה, של מועדים ושל ראשי חודשים מכפרים על כך. וזה רק בכפרת ישראל שעליהם מכפר שעיר החיצון של יום הכפורים, אבל על כהנים מכפר וידוי של פר כהן גדול.

טומאת מקדש וקדשיו שלא היה לו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, לדעת תנא קמא מתכפר בשעיר מוסף של רגלים ושל ראש חודש. ולדעת תנא קמא בדעת רבי שמעון מתכפר בשעיר של רגלים בלבד. ולדעת רבי שמעון בן יהודה בדעת רבי שמעון, מתכפר גם בשעיר של

רגלים ובשעיר החיצון של יום הכפורים. ולדעת רבי מאיר מתכפר בכל השעירים של מוספים, בין של יום כפורים ובין של רגלים ושל ראש חודש.

טהור שאכל את קדשים טמאים, לדעת תנא קמא בדעת רבי שמעון מתכפר בשעיר של ראש חודש, ולדעת רבי שמעון בן רבי יהודה בדעת רבי שמעון, וכן לדעת רבי מאיר, מתכפר בין

בשעיר החיצון של יום הכפורים, ובין בשעיר של רגלים, ובין בשעיר של ראש חודש.

על זדון טומאת מקדש וקדשיו, מכפר שעיר הפנימי של יום הכפורים.

על שאר עבירות שבתורה, לדעת רבי יהודה כולם מתכפרים בשעיר המשתלח. ולדעת רבי שמעון, ישראלים מתכפרים בשעיר המשתלח, וכהנים מתכפרים בוידוי שני של פר של כהן גדול.

שעיר פנימי	שעיר חיצון	שעירי רגלים	שעיר ראש חודש	שעיר המשתלח	פר כהן גדול
א. תולה לישראלים על יש בה ידיעה בתחילה ולא בסוף. ב. מכפר לישראלים על זדון טומאת מקדש וקדשיו	מכפר לישראלים על טומאת מקדש וקדשיו שאין ידיעה בתחילה ויש ידיעה בסוף	מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף	כמו בשעיר של רגלים	מכפר על שאר כל העבירות והחמורות של כל ישראל	דמו מכפר לכהנים על טומאת מקדש וקדשיו כשיש ידיעה בתחילה ולא בסוף ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו, ויודיו מכפר לכהנים כשאין בה ידיעה בתחילה ויש ידיעה בסוף
כנ"ל לדעת רבי יהודה	כנ"ל לדעת רבי יהודה	כנ"ל לדעת רבי יהודה	מכפר על טהור שאכל את הקודש	מכפר על שאר כל העבירות של ישראלים בלבד	בדמו וביודיו הראשון כדעת רבי יהודה, וביודיו השני מכפר לכהנים על שאר כל העבירות
כנ"ל	א. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף. ב. אם אין בה ידיעה גם בסוף. ג. מכפר על טהור שאכל את הטמא	א. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. ב. מכפר על טהור שאכל את הקודש	מכפר על טהור שאכל את הקודש	-	-
כנ"ל	כנ"ל על כל שלושת האופנים	כמו שעיר החיצון של יום הכפורים	כמו שעיר החיצון של יום הכפורים ושעיר של רגלים	-	-